

НАСТАВНИКЪ

ЗА

УЧИТЕЛИ И РОДИТЕЛИ

ИЗЛИЗА ВСЪКА НЕДѢЛЯ

Годишна цѣна дванайсетъ лева
или 60 гр., шестмѣсечна шестъ
лева или 30 гр., отдѣленъ брой
30 стотинци, безъ приложеніето

№ 10.

Подписката се приема въ редак-
ціята при типографіята
на Р. И. Блъскова
въ Варна.

Варна, 11-й Мартъ 1881 год.

СЪДЪРЖАНІЕ: По поводъ на жалостната смъртъ на Н. П. В. Императора А-
лександра II. --- Кратки педагогически свѣденія (Урокъ VI). --- Пре-
дложение за преобразованіето въобще на училищата. --- За състояніето
на времето лѣтъ и зимѣ. --- По образованіето въ Швейцарія. --- Необ-
ходимѣо разясненіе. ---

По поводъ на жалостната смъртъ на Н. П. В. Императора Александра II.

Съ голѣмо негодование са посрѣщна из-
вѣстіето за смъртъта на Царя-Освободителя
Александра II. Народа просто като че
бѣше принесемъ въ несвѣсть, даже мпознна
това извѣстіе тъй силно поразн, дѣто за
дълго време неможаха да са успокоятъ отъ
възлненіето си. Това не е преувеличеніе, а
фактъ!

По поводъ на тази печална случка от-
служи са панахида въ правителственнія

домъ, който бѣше обкиченъ съ трауръ. На панахидата присѣтствува многобройна публика, се въ трауръ облеченъ, и бѣше тѣй печално и жално расположена, щото на най-нечувствителнія чловѣкъ можаше сърдцето да са покърти и очитѣ му да са налѣятъ съ сълзи, отъ такава една сцѣна. Особенно трогателно и жално бѣше, когато хора на пѣвцитѣ запѣ „Вѣчная память.“ Тука мнозина отъ публиката, забѣлѣжиха, че си трѣяха очитѣ съ кърнитѣ си. Подиръ панахидата г. Райновъ учитель въ тукашната реалка, произнесе едно кратко словце, послѣ което народа си разотице съ голѣмо душевно развълнуваніе.

Ето словцето :

Благочестиво събраніе !

Уви ! Остави ни благодарствения нашъ царъ и баща ! Какво да са каже сега ? Какъ да са искаже онова състояніе на душата ни, съ което ний днесъ сме са събрали да възнесемъ молитва къмъ Господа за упокоеніето почившія о Божѣ Царь-Освободитель Александръ II ? Какъ да припомнимъ пестриваніето на нашитѣ сърдца при първото извѣстіе за безчеловѣчния постѣнакъ на този, който изменнически подигна свѣтотатствена рѣка противъ най-великодушния, най-добрия отъ спчкитѣ царѣ, нашъ Освободитель, Всеросійскій Императоръ ? Но какво да си припомнимъ ? Мигаръ сега нашитѣ сърдца не са вълнуватъ въ приливитѣ на ужаса за гнусното престѣпление ? Мигаръ на-

шитѣ очи не сълзятъ въ дълбочинитѣ на душата ни? Жално, жално!

Днесъ скръбъ сбща обладава всичкія славянскій миръ, пъ за насъ, Българитѣ тя е най-прочувствителна; защото радоститѣ ни сж още прѣсни въ намѣтѣта отъ сърдечнитѣ благоволенія на почившия Царь-Освободителъ; защото Той ни озари съ свѣтлина и ни даде животъ за вѣково сществуваніе.

Жаловито събраніе! — Не е нито мѣсто, нито време да са излагатъ великитѣ дѣла, които Той е направилъ въ широката си имперія. и благодѣяніята, които Той е оказалъ на Славянитѣ изобщо, а особено намъ, — защото сж всеизвѣстни. Прочее, съ тѣзи печални и скръбни чувства, съ това чисто смиреніе и благоговѣніе нека възнесемъ молитви къмъ Милостивія Вседержителъ за спасеніето и упокоеніето на праведната му душа *въ мѣстѣ златнѣ, въ мѣстѣ покойнѣ и дѣже нѣсть печали ни въздишанія, но жизнь безконечная.*

Вѣчна Ему память!

Кратки педагогически свѣденія за народнитѣ учители.

(По Д-ра Фридриха Диттеса)

УРОКЪ VI.

Историческія вървежъ на писмото

Писмото въ своето историческо развитіе има три степени. Първата му форма е тѣй нарѣченото *образно* писмо, което е сществуваало у най-неразвититѣ народи. Въ настояще време то сществува у Бушменитѣ

(въ Южна Африка) и у нѣкой сибирски народи. Това писмо са състои въ туй, че вещественнитѣ предмѣти сж изобразяватъ на вещественни именни тѣзи за каквито искать да кажатъ; тѣй на пр. за да кажатъ, че нѣкой си е отишелъ на ловъ по езерото, изобразяватъ лотка съ пловецъ, който стои въ нея въоруженъ съ лажъ, послѣ отъ животнитѣ, които сж за ловъ и други нѣкои условни знакове. Този който е приемалъ такова писмо трѣбвало е да знае всички тѣзи условни знакове или за да разбере това писмо. Таковози писмо, разбира са, че е съвсѣмъ неудобно и мъчно за вътрѣшния миръ, духовнитѣ състоянія и отвлечениитѣ понятия.

Съ теченіето на времето това писмо са е измѣнило въ друго по-усъвършенствувано и по-припособено отъ *образното* и което твърдѣ много са е развило у древнитѣ Египтяни. То са нарича *символическо*. Въ настояще време то съществува у жителитѣ на Караибскитѣ острове. То са заключава въ туй именно, че са изобразяватъ външни предмѣти, чрезъ които иска да са изрази нѣкой съ отвлечени понятия; на пр. за изобразяваніе премиріето между двѣ воющи страни, трѣба да са изрисоватъ двѣ ржѣ, стиснати една съ друга. Въ настояще време у образовани народи ако и да са употрѣбаватъ нѣкои символи, остатки отъ древното символическо писмо, както на пр. символитѣ по печати гербови парц и др. нѣ то е безъ всекакво едновременно значеніе. За пълководецъ — рисовало са е челоуѣческа фигура, заобиколена съ слънчеви лучи, които са изражвали величіе. Въ това писмо имало е още знакове, които сж изражавали извѣстни мисли даже цѣли предложенія, тѣй прѣстена е служилъ символъ завѣтностъ, лева — мъжество, сърдцето е означавало желаніе, жезлъ — власть и т. п. т. Нѣ при всичко това макаръ и да е по-применимо отъ първото, пакъ не може да са счита за удовлетворително, защото, то най-първо иска много мѣсто, трудъ и време, а второ чрезъ него не може да са изразятъ всичкитѣ

наши мисли. Съ постепенното развитіе на писмото дохожда са и до *слогово* писмо, което състои въ туй, че изобразявало са не предмети и не звукове, а слогове, като ги считали за елементи на рѣчта. Такъвъ редъ писмо са употрѣблява въ настояще време у Японцитѣ. Отъ това писмо са е преминало къмъ сегашното т. е. *буквенното* писмо, което са е развивало постепенно и съ дълго време са е явило въ такъвъ видъ, въ какъвто сега съществува. Буквенното писмо са е появило най-първо у Финикіанитѣ и са състояло само отъ 16 букви съгласни. Отъ Финикіанитѣ това писмо, по преданіе, е било пренесено отъ Кадмпа въ Гръція, а оттука вече и зема началото си сегашното буквено писмо, което Грцитѣ са разработили, като му са прибавили още и гласни, послѣ зели да пишатъ отъ лѣво на дѣсно (Финикіанитѣ писали наопаки), познали да употрѣбляватъ знаковетѣ на препинаніето и други измѣненія.

Съ тѣзи измѣненія писмото преминало отъ Гръція въ Римъ, отъ дѣто са е распространило у другитѣ европейски народи и у Славянитѣ. Нашата азбука е съставена отъ св. Братя Кирила и Меоодія; за основа на нашата азбука славянскитѣ просвѣтителн зели съжитѣ грцки букви, като имъ даватъ названія славянски. Това отъ една страна е добро, нъ отъ друга тѣзи названія нищо не напомняватъ за формата на онѣзи буква къ която са прилага славянското наречіе. Тѣй у источнитѣ народи (у Финикіанитѣ) извѣстно названіе на буквата напомнявало и самата форма на тѣзи буква, на пр. една буква са наричала „камила“ и, напестина, очертаніето на тѣзи буква много приличало на камилъ и т. н. т. Съ Славянскитѣ названія на буквитѣ св. Кирилъ, както са вижда, некаль е да вкорени правоученіе въ душата на обучающитѣ са; на пр. азз (а) буква (б—буки) вѣдаю (вѣди—в); глаголи (г—глаголъ) добро (д) сѣть (е) живущимъ (ж—живѣте) на земли (з—земля); намъ (и) онъ (о—онъ =

ω = сій = І. Христосъ) покой (п); рци (ц) слово (с) твърдо (т). Трѣба да забѣлѣжимъ че, нѣкои звукове, които не сѣществуватъ въ гръцката азбука, а само въ славянската, тѣ сѣ ги зели отъ еврейски и арменски (ж ш . . .), а нѣкои букви сѣ внесени въ славянската азбука съвършено излишно на пр. пси (ψ) кси (ξ) или двойното е т. е. ѣ, послѣ за сѣщій звукъ е имало е още третій знакъ, който сега са употрѣблява въ черковнитѣ книги, именно Ѥ. По този начинъ за единъ звукъ е употрѣблявали са три букви: е, ѣ и Ѥ (обърнато), за звука и тѣй сѣщо е имало три букви и, ѣ, Ѥ. Разбира са, че сѣчко това е пречало за доброто четеніе и писаніе. Славянската азбука въ тѣкви видъ както е излѣзла изъ рѣцѣтъ отъ св. Кирилла и Меодія е сѣществувало у насъ до скоро т. е. до откриваніе на първоначалнитѣ общински школи, а не кириллѣ, дѣто сѣ изучавали и писали по *черковному*. Не е отколѣ появи са въ печата ни полемика между нѣкои учени за псхвърлюваніето на излишнитѣ букви і, щ, ѣ, Ѥ, и др., като ги замѣняваха съ еднаквитѣ имъ звукове на буквитѣ и, ш, ѣ или ж. По сѣчко това къмъ никакъвъ резултатъ не доведе, тѣй като всякоя страна считаше своето непогрѣшимо и желаше да го наложи безъ всѣкакви обясненія или разясненія отъ противната страна. Тѣзи недостатѣ ги иматъ и другитѣ народи, освенъ това у насъ има още и този недостатѣкъ, че нѣй не произносѣме буквитѣ съ свойственнитѣ имъ звукъ. Тѣй — буквитѣ ѣ, ѣ, ж, а, почти еднакъвъ звукъ иматъ. Отъ тука за да не става мѣнотія при изучаваніето на языка появила са мисль за да са пише тѣй, както са говори, и по този начинъ са родила *фонографіята*, т. е. зели да пишатъ тѣй, както говорятъ. Подиръ туй у тѣзи, които са занимаватъ съ развитіето и усъвършенствуваніето на писмото явила са мисль да направятъ писмото, щото да могатъ всѣчки народи да четѣтъ еднакво писмо, това скратѣваніе и опрощеніе на писмото дало е, тѣй на-

реченната *позиграфия* т. е. писмо съ цифри. Най-посредствено явилъ се е най-съвършенъ редъ на писмото — *стенографията*, малко или много достъпенъ за сички тѣ народи. Знаковетѣ, които са употрѣбаватъ въ стенографията, иматъ това преимущество предъ буквитѣ. че тѣ не искатъ много мѣсто, време и трудъ за да са запишатъ извѣстни мисли и сѣ почти достъпни за сички образовани народи.

Предложеніе за преобразованіето въобще на училищата

ОТЪ

Г. Каетона Остое-Ходилскій.

(Преводъ отъ полски.)

II.

Единичкія задатъкъ на „Общитѣ Училища“, може да бжде такъвъ, щото да са даде на младія чловѣкъ такова общо образование, което може да е най-употребително въ неговія интересъ и на обща облага. Въ „Общитѣ Училища“, като предметъ на наукитѣ, трѣбало би да бжде сичко онова, което е най-полезно да са знае у настоящето столѣтіе и въ отечеството на оновова, който са учи.

Презъ повечето столѣтія училището и латинскій языкъ сѣ били тѣй тѣсно свързани по-мѣжду си, щото и днесъ са намиратъ хора съ това убѣжденіе, че у старинската литература са нахожда не само голѣма красота, нъ още и нѣкоя особена хубостъ, що въздига духътъ и облагородава сърцето.

Наистина, отличното изучаваніе по дѣлото на старата както и на новата книжнина, благотворно повдига на ума и нравитѣ; а може още да са каже и това, че латинската и грцката литература, като богати, отличаватъ са отъ боя годѣ нова книжнина; помежду тѣзи, трѣба добрѣ да са размисли, да ли тая морална полза, що можемъ да придобіемъ съ съвършенното по-

знаваніе на старитѣ язици отговаря на времето, що сме посвѣтили за изучаваніето на тѣзи язици, и да ли тая наука е въ състояніе да ни навакса онасъ загуба, що сме претърпели съ запемареніето на другитѣ науки.

Народната книжевность е сѣкиму достъпна и познаніето на отличнитѣ списанія на своя народъ да върви по-напредъ отъ изучаваніето на чужда книжевность.

Сѣки единъ изслѣдователъ на исторіята трѣба да познава старитѣ язици; може би латинскія язикъ да е потребенъ на ученія чловѣкъ; нъ възможно е нѣкой да бѣде твърдѣ образованъ човѣкъ и безъ да е училъ старитѣ язици, а зато нѣма никакво съмненіе. Оттука са познава, че старитѣ язици не спадхтъ у предмѣтитѣ, които трѣба да са учатъ въ „Общитѣ Училища“.

Тука вече не е нашъ задатакъ да излагаме цѣлата програма на наукитѣ за „Общитѣ Училища“, за които ни е думата... На сѣки начинъ ний мислимъ, че е нужно да са даде едно начертаніе на предмѣтитѣ, които сж нуждни за общото образование, и които трѣба да са преподаватъ въ „Общитѣ Училища“

Начертаніе програмата на „Общитѣ Училища“

1. Религія. Изъ вѣроисповѣданіето трѣба да са преподава онуй, што е предписала черквата, и онуй което трѣба да знае сѣки. Мѣдруванія и доказателства върху тоя предмѣтъ, твърдѣ често стигатъ до такава цѣль, що е противна на задатъка. Познаніето на старія и новія завѣтъ е потребно, нъ безъ привожданіе и безъ лѣтоброеніе (хронологія). Задатъка на училището е да обучава, слѣдователно трѣба да са преподава само това, що улеснява и отвара ижтъ камъ стржното образование.

Началото на Христіянскій мораль, на Христіанската доблестъ даватъ сила и мощъ на вѣроисповѣданіето, безъ което самата религія би останала като нѣкоя сухоларна форма.

2. Народнѣя языкъ. Правилното и лесно владаніе, устно и писмено, което трѣба да е основано върху съвършенното познаніе на правилата. Теоритическото изгѣдваніе трѣба да са остави на филологитѣ.

3. Странни язици. Практическата леснина у язицитѣ

на ония народи, съ които ни вържатъ политически и търговски отношения, потребна е на сѣки образованъ чловѣкъ.

4. Сметка или численіе. Четиритѣ аритметически дѣйствія и тройното правило съ пѣлитѣ и десятични числа, пиemenно и на изустъ; проститѣ дроби и смѣшени числа, както и сичкитѣ други сметки. Нужна е леснината въ употребленіето на логаритматата (таблица за умноженіе и пр.) и нейното приспособленіе въ сметката на сложни стотини, мѣреніето на дълъж и ширъ спада еднакво въ сметката.

Математическитѣ сметки, що иматъ предъ видъ само обученіето на ума и памѣтѣта, не спадатъ въ това училище.

Държеніе на книги за разни сметки, ако и да не е аритметическа работа, нъ пакъ има за цѣль нѣкакъвъ си числителенъ резултатъ. Сѣки, който има какъвъ годѣ имотъ, какъвъ годѣ доходъ и разходъ, трѣба да води точно нѣкои си извѣстни сметки, които би можалъ винаги самъ на себѣ, а въ случай на нужда да може да посочи и на другитѣ състояніето на своя имотъ. Тамъ, дѣто нѣма правилно държаніе на равномѣтни книги, тамъ наистина, нѣма никакъвъ редъ.

Тукъ не е въпроса за нѣкое си голѣмо знаніе, какъ да са водятъ търговски книги, нъ пакъ младитѣ хора трѣба да знаятъ цѣльта и нарежданіето на списъцитѣ, на дневника, кассата и главната книга.

5. Землеописаніе. Задатъка на землеописаніето е основновното познаваніе първо своята земя, послѣ и близосѣбнитѣ земи, а отто на сѣтиѣ, изучаваніето и на ония земи, що иматъ важно вліяніе въ отношеніе съ нашата земя. Тука спада и изучаваніето на цѣлата земя повърхнинна въобще. За да са запомни добръ тая наука училището трѣба да си има сичкитѣ спомогателни, като карти, глобусъ и др. които представляватъ не само политическитѣ и топографически подраздѣленія на земята, нъ още и разнитѣ дружественни отношения, състояніе на просвѣщеніето, индустрія, естествени произведения и проч.

6. Естественнитѣ науки. На естественнитѣ науки трѣба да са даде повече време у срѣднитѣ училища, откогато е дадено. Като почнемъ отъ мѣстнитѣ билки (растенія) и животни, трѣба да са обухвати цѣлія органически свѣтъ, държа-

пиць усвоенитѣ отдѣленія на тѣзи наука. Усвоенитѣ отдѣлія на фамиліитѣ, на родоветѣ и на въретитѣ можтъ да са изучаватъ съ особини описанія. Геологіята, шо е основана върху познаніето на старія организмъ, невъзможно е да са изучава добръ.

Други отдѣлъ на естествениитѣ науки, т. е. физиката, по-добръ е представена у днешнитѣ срѣдн. училища; слѣдователно программата на тая наука, могла би да е еднаква, като са оставятъ само математическитѣ изводи.

7. Исторія. Тая наука нѣма да са задълбочава въ оцѣненіето на приключеніята т. е. нѣма да извлича опуй шо е вѣроятно, било причина или слѣдствие. Тѣзи въпроси науката ше отеткни на разскъженіето съкиму, който ше да изучава исторіята. Предубѣжденіята и партинтѣ често са съставятъ на твърдѣ вѣщъ начинъ въ училищата, и то за голѣма щета на чело-вѣчеството.

Изъ исторіята, както и изъ землеописаніето, трѣба да са изучава най-пространно опуй, шо е наше — народната исторія. Послѣ, исторіята на съсѣднитѣ народи, а подирѣ, исторіята на онія държави и народи, които у разни епохи имали сж превинено вліяніе въ сѣдбата на чело-вѣчеството въобще. За по-лесното запомняніе и въ нарѣжданіето на даденитѣ имена на личности и мѣста трѣба да имае разни колорисани таблици и начертанія.

За по-доброто изучаваніе на языка, трѣба да знаемъ неговата книжевность или литература. Исторіята на книжевността до нѣгдѣ е и на умствената работа, на кой-годѣ народъ, а плодетѣ отъ тѣзи работа сж общето добро на цѣлія народъ. Освѣтъ изучаваніето на своята народна книжевность, за сѣки образованъ чело-вѣкъ потрѣбно е и познаніето книжевната исторія и на другитѣ народи.

9. Исторія на изящнитѣ искусства. Слѣдъ книжевността, най-отличната издателька на цивилизаціята, сж изящнитѣ искусства, слѣдователно трѣба да са знае еждѣ, кога и какъ сж са образували и развивали изящнитѣ искусства. Задатѣка на изящнитѣ искусства е да даде обликъ на идеала, отдѣто дохажда тѣхната свърсека и увѣреніе за надестественнія свѣтъ. У Гърцитѣ и Римлянитѣ, изящнитѣ искусства биле сж тѣсна свърсека съ

Митологіята. Потрѣбно е, въ прочемъ, за изучаваніето исторіята на изящнитѣ искуства и старинската литература, познаваніето на отличнитѣ митологически личности и приключенія.

10. Рисуваніе. Трѣба да се рисува съ свободна рѣка, а особено геометрическото начертаніе, трѣба да се прави безъ помощъ на линія, защото по този начинъ са усъвършенствува и рѣката и окото. Това искуство е потрѣбно на сѣкиго, който желае да разумява топографическитѣ, архитектурическитѣ и инженерски планове, както и начертаніе на сѣкакви машини. Днесъ, сѣки образованъ чловѣкъ, трѣба не само да разумѣва начертаніето на стручнитѣ хора, нъ и да изразява своитѣ мисли по рисователенъ начинъ. Науката за рисованіе може да се захване у твърдѣ млади години на чловѣка.

11. Пѣніе. За да би можалъ да се развѣе правилно звученіа органъ у младитѣ трѣба да се упражняватъ, а пѣніето е най-природнѣ начинъ за обучаваніето на тая вѣрстѣ. Науката за пѣніе разбужда щеніе къмъ музиката и ни води къмъ откриваніето на онѣя исключителни гласове, които често са сравняватъ съ милионерскія имотъ на свѣта.

Пѣніето и музиката сж изобно подстрекатели на сдружаваніето и на най-популярнитѣ създавѣ помежду сичкитѣ изящни искуства.

12. Гимнастика. Увожданіето гимнастиката въ общитѣ училища, станало е твърдѣ нужно. Нѣма нищо неспосно и противуприродно за младѣя чловѣкъ, който стои се на едно мѣсто недвижимъ (безъ да мърда).

„Спорѣдъ това старата училищна система, казва списовача, убивала е веселото расположеіе на младѣя чловѣкъ, а сѣтнината на тѣзи система е преминавала отъ дѣдоветѣ и бащитѣ на дѣцата; тѣзи сѣтнини са забѣлѣжватъ и у потомството. Време е вече да се гуди край на тая варварска система. Чрѣзъ музиката и гимнастиката е введенъ въ училищата животъ, що дозвоява на юношеството да се подкрѣпява съ движеніето и съ гласа на пѣніето слѣдъ заморяваніето, произведено отъ мълченіето и сѣденіето. А гимнастическитѣ упражненія развиватъ гибкостта на тѣлото, поддържатъ здравіето, шо е първо условие за постигваніе на боя да е цѣль у живота.

Хора, съ добро здравіе и ягко тѣлосложеніе, предпочитатъ са въ живота отъ другитѣ, които споредъ ума сж еднакво способни, нѣ физически по-слаби. „У здравото тѣло здравъ разумъ“ — каже римски философъ.

Гимнастиката отваря пктъ на игритѣ, плаваніето, пързаніе по ледъ и їзденіе на конь, което относѣ усвоява младія чловѣтъ. Гинкостѣта и силата са развиватъ посрѣдствомъ честото упражненіе. Усвоената днесъ метода за гимнастиката отговаря на природата, нѣ отреденото време за гимнастиката въ срѣднитѣ и основни училища, не е доволно. (Слѣдва).

За състояніето на времето лѣтъ и зимѣ.

Времето, както вече казахме, върви по строги закони, които може да са опредѣлятъ твърдѣ лесно и просто. Нѣ много обстоятелства недостижни на исчисленія нарушаватъ тѣя закони до такава степенъ, шото, особено въ нашитѣ страни, иматъ най-голѣмо вліяніе на времето исклученіята. Постояннитѣ закони на времето истичатъ изъ относителното положеніе на земята къмъ слънцето, и за това лесно могатъ да бждатъ опредѣлени; защото астрономіята е една отъ най-точнитѣ науки, така шото макаръ че сичкитѣ предмѣти отъ видимій мїръ са намиратъ до насъ по-близо, нежели звѣздитѣ, свѣденіята за послѣднитѣ (за звѣздитѣ) сж по-малко погрѣшителни, и нїй можемъ съ по-голѣма точностъ да опредѣляваме движеніето на звѣздитѣ и тѣхното разстояние отъ земята, нежели земнитѣ разстоянія.

Истина на мнозина трѣба да са покаже чудно нашето забелѣжаване, че много по-върно е извѣстно разстояніето на слънцето отъ земята нежели разстояніето между Петербургъ и Одесса — но при сичко това, то е съвършенно истина.

Нека са запознаемъ по-отблизо съ законитѣ на времето.

Земята въ 24 часа са обръща веднѣжъ около осьѣта си, и наедно съ това въ теченіе на годината обикаля единъ пктъ около слънцето. При това земната осьъ относително къмъ орбитата (земній пктъ) са намира не въ отвѣсно, а въ косвено положеніе, така шото въ то време, когато са движи по едната половина на

своя нхтъ земята, е обърната къмъ слънцето повече съ сѣверній си полюсъ, а кога са движи по другата половина — повече съ южній. Ето зашо на сѣвернія полюсъ деня са продължава 6 мѣсеци, а нощта въ другата половина отъ годината са продължава такоже шестъ мѣсеци; това сжщото явленіе са повтаря и подъ южній полюсъ, съ това само различіе, че на южній полюсъ тогива бива день, когато на сѣверній е нощъ, и обратно. Ето зашо подъ екуатора, въ срѣдата между двата полюса, пѣла година днитѣ и нощитѣ сж равни номѣжду си (сир. деня бива 12 часа, и нощта 12 часа), а въ странитѣ, които лежатъ между екуатора и полюситѣ дълготата на днитѣ и нощитѣ разнообразно са измѣнява, споредъ времето на годината.

Европа са намира въ сѣверното полуклѣбіе на земята, и за това въ Россія, която лѣжи не твърдѣ далѣчь отъ полюса, дългитѣ дни и ежситѣ нощи настѣпватъ въ онова време, когато на сѣверній полюсъ владѣе шестмесечній день; напротивъ, у жителитѣ на южното полуклѣбіе въ това сжщо време са наченватъ ежситѣ дни и дългитѣ нощи. Дохожда време да настане на сѣверній полюсъ полугодишната нощъ, а на южній полугодишній день, и наедно съ него настѣпватъ у жителитѣ на южното полуклѣбіе дълги дни, а у насъ дълги нощи.

Слънечнитѣ лучи разливатъ не единъ само свѣтъ; наедно съ него тѣ прашатъ и топлота, тѣй шото съ дългитѣ дни и нощи са съединява и друго явленіе — премѣната на врѣмената на лѣтото и зимата. Въ дългитѣ дни у насъ е и топло, защото топлотата на слънцето нагрѣва повърхнината земна, а въ ежситѣ дни, наопаки, студено, защото земната повърхнина прима малко топлота отъ слънцето. Очевидно е, че по тѣзи причина въ него време касто въ сѣверното полуклѣбіе е жежко лѣто, южното полуклѣбіе още скоява студеното диханіе на зимата и наопаки: кога е у насъ зима, тамо е лѣто.

Може бити на мнозина непознати съ тоя нейзмѣняемій законъ на природата са е случавало не единъ нхтъ, кога сѣдятъ при горѣщій коминъ (оджакъ) въ бѣдній вечеръ на Рождество Христово, да са преносятъ съмысльта си далѣко въ Австралія, въ стаята на тѣхній пріятель или роднина, който са намира тамъ, и неволно да си даватъ тагъвъ въпросъ: какъ ли при-

вождъ той тамъ тоя вечеръ. Минало са нѣколко врѣме, получило са писмо, писано въ той самія праздниѣкъ и представете си неволното удивленіе на жителя въ Европа, когато онъ чете че неговій пріятель въ Австралія посрѣщналъ Рождество Христово подъ сѣнката на бѣсѣдката въ лозіето, че удушливата горѣщина не му давала да затвори очитѣ си цѣла нощъ, и той съ тѣга мечтаялъ за оставеното отечество, дѣ въ това време нѣма челоувѣкъ нужда да трѣси занцита отъ горѣщината, дѣто с тѣй прохладно.

Такова различіе въ времената годишни проистича отъ това, че Австралія са намира въ южното полуклѣбіе, а ний живѣемъ въ сѣверното, и за това, когато е тамъ горѣще лѣто, у насъ е сурова зима. Сега на читателя нѣма да са покаже чудно, ако му кажатъ, че въ мѣсець Августъ въ Австралія на полето лежи снѣгъ; а сжщо така той не ще да са удиви, ако са научи, че неговій пріятель въ Австралія, като са грѣялъ при огъня, чель на свѣщъ писмото изъ неговото отечество въ тоя сжщій часъ, у който Европейскій житель подиръ вечерната проходка, са готвилъ да вечера на откритъ въздухъ.

Обаче топлината на лѣтото не зависи само отъ дълготата на днитѣ, а студѣтъ на зимата не само отъ краткостта на днитѣ; има още други, повече вліяюши причини, които са заключаватъ въ повечето или въ помалкото отвѣсно паданіе на лучитѣ слънечни. Лѣтомъ слънцето на пладнѣ са намира високо, на небето, лучитѣ му падатъ отвѣсно и силно нагрѣватъ повърхнината на земята; зимѣ, наопаки, слънцето стои на пладнѣ низко на небото, лучитѣ му падатъ косвенно, и за това нагрѣватъ на земята тѣврдѣ слабо

Изъ едѣнъ членъ, помѣстенъ въ „Зорница“ подъ заглавіе: *По образованіето въ Швейцарія* (отъ В. Х. Диксена) препечатваме само нѣщо сп, което е поинтересно за насъ.

1) Язикъ. — Въ първоначалнитѣ училища са учи исклучително Нѣмскій языкъ, и всичкитѣ старанія сж устремени къмъ това, да научатъ дѣцата на природнія имъ языкъ. Тѣ го учатъ

стъпка по стъпка, отъ година въ година, не като папалъ на изусть, но ясно вникватъ въ духа на языка, въ вътрѣшното му устройство, и въ развитіето му до настоящата му форма. Знанието на родния языкъ се счита за добро дѣло, само по себѣ, и за родолюбиво дѣло. Знанието на своята си вѣра и на свой си языкъ се отражава въ мисълта на всѣкой Швейцарецъ: вѣра и свобода, или религія и демокрація.

Въ първия класъ (дѣца отъ шестъ до седемъ години) ученицитѣ учатъ да съникаватъ, да мислятъ и да говорятъ. Учителя обеснява назначеніето, вътрѣшния съставъ и употребленіето на сѣкой обыкновененъ предмѣтъ, — на книгата, стола и проч.; и разказва какъвъ е единъ предмѣтъ, отъдѣ е земенъ, какъ е направенъ. Така също той показва и съотношеніята на единъ предмѣтъ къмъ други. (Колко весели биватъ дѣцата и какъ испушватъ радостни викове, като слушаютъ учителя си да имъ разказва, че столътъ е билъ нѣкога гъсто дърво, което еж отсѣлени, очистили отъ кората, обърнали въ крака и дѣска, и напослѣтъ съединили въ едно съ гвоздеи!). По това тѣзи уроци служатъ за упражненіе въ разговоръ, тъй като сѣко названіе на единъ предмѣтъ са съпровождатъ съ едно обясненіе на изглѣда, направата и назначеніето му. Въ втория класъ (дѣца отъ седемъ до осемъ години) учителътъ започва уроцитѣ съ къщата и тѣлува, какво нѣщо е одръ, стѣна, стѣла, врата, стрѣха, при което обръща вниманіе на това, шото ученицитѣ да повтарятъ названіята на предмѣтитѣ високо и ясно. Послѣ той преминува къмъ училището съ сичко което има въ него, къмъ дървіята, и цвѣтата, мечкитѣ и вълчитѣ, къмъ бучетата, котенѣ домашнитѣ птици, и въобще къмъ сѣко живо същество, което дѣцата знаятъ по вижданіе. Говори за дъжда и града, за снѣга и лѣда, за слънцето и месечината, за звѣздитѣ и облацитѣ. Въ разказитѣ си той се старае да размѣсва сѣкакви забавни исторійки, които възбуждатъ общи смѣхъ, и предлага на сички да му задаватъ каквито щатъ въпроси. Въ Третия учителя е длъженъ да придава на тѣзи уроци религиозенъ характеръ; нъ въ Цюрихъ той може да говори свободно въ какъвто ще духъ. Въ третия класъ (дѣца отъ осемъ до деветъ години) учителя преподава уроци върху селеніето, като назовава и обеснява сѣкой предмѣтъ който се намира въ него: пѣтя, моста, чешмата, гостинницата, воденицата, ковачницата, а така също и сичкитѣ окружающи предмѣти: езерото, водопадъ, (ако ги има гората, рѣката и пр.) Въ сичкитѣ тѣзи классове са занимаватъ съ четене и писаніе думи и фрази, а въ третия класъ дѣцата са учатъ да описватъ онова, което тѣ виждатъ въ дѣйствителность, около себе. Тѣ учатъ също така на изусть прости стихове и повтарятъ ги секидневно. Четвър-

тата училищна година са провежда съ значително промѣненіе. Ученицитѣ сж вече по-голѣми, отъ деветъ до десетъ години, и добръ приготвени за работа. Предмѣтнитѣ уроци са прекратяватъ, и учението преминува на по-висока стѣпенъ. Учителя чете по-серіозни книги, и тъй като ученицитѣ сж почнали вече да учатъ реалнитѣ предмѣти, то той ги упражнява въ исторія, землеописаніе и естественнитѣ науки. Той обяснява какво пѣщо е челоувѣческата мисль и какъ дѣйствува ума; тълкува мъчни фрази и почва прѣподаваніето на граматиката, нѣ изключително отъ практическата ѣ страна. На следующата година граматическитѣ уроци ставатъ по-серіозни и ученицитѣ пишатъ подѣ диктовка. Въ шестія класъ тѣзи заниманія са увеличаватъ; къмъ тѣхъ са присѣдинява и поезіята, и учительтъ показва на ученицитѣ си великитѣ красоти на Шиллера, Бюргера и по-новитѣ поети.

НЕОБХОДИМО РАЗЯСНЕНИЕ.

Въ 7-ія брой на „Свободната“, като говори за значеніето на учителитѣ въ държавинтѣ училища, оказва, че тѣ сж хора недоучени, и съ опасни идеи, за юпошеството ни. Питаме сега „Свободната“: кои у насъ чиновници, като управители, прокурори, сждии и др. сж учени до край или както казватъ специалисти, та да имаме право да докачаваме и тъй униженото въ народа учителско тѣло? и кои, ради бога, учители сж са появили съ опасни идеи, отъ които Свободната толкосъ са плаши и какви сж тѣзи идеи, които сж намѣрили почва у насъ? Да ли „свободната“ съ тѣзи свои схмнителни подгатки има онѣзи искренна любовъ, съ която желае да заварди народа ни отъ сѣкакво зло, или тѣ произхождатъ отъ частни капризи?

Ний не щемъ да струйваме „Свободната“ съ подобни въпроси, защото не щемъ да влизаме въ полемика съ нея; а само ще ѣ приведемъ тѣзи обща и припознатата вече отъ сѣки Българинъ истина „че единственитѣ народни труженци, дѣятели и въ пълната смисль на думата патриоти, сж учителитъ.